

PROJEKTBEKRIVELSE

Titel

Viden i spil i daginstitutionen (VIS).

Når pædagogikken ikke er planlagt, hvordan kan den så vidensbaseres, udvikles, styres og ledes?

Baggrund for projektet

Projektet søger viden om og ønsker at udvikle tilgange til hvordan daginstitutionspædagogik kan vidensbaseres, udvikles, styres og ledes på måder, der tager udgangspunkt i pædagogers viden, i de dilemmaer og sammensathed, der kendetegner den pædagogiske opgave. Projektet er etableret i et samarbejde mellem VIA UC, Videncenter for kultur og pædagogik, BUPL og 5 institutioner i Århus kommune. Projektet er delvist finansieret af BUPLs forskningspulje under temaet ”Intelligent styring” og det sigter på aktivt at formulere et perspektiv på vidensbaseret daginstitutionspædagogik, der kan supplere tidens politiske tiltro til evidensbaseret og viden om hvad der virker. Projektets formål, design og metodiske tilgange er udviklet i samarbejde med BUPL i Århus og de deltagende institutionsledere. Der er gennemført et pilotprojekt i foråret 2015

Formål, forskningsfelt, problemformulering, forskningsspørgsmål

I tidens politiske fokus på at styre og vidensbasere pædagogisk arbejde, peges ofte på videns-kilder i form af generaliserede teorier og (evidensbaserede) metoder, der hentes udenfor den pædagogiske praksis og så tænkes omsat til planlagte aktiviteter og pædagogiske forløb. Pædagogen bliver i denne forståelse forbruger af viden og ledelsesopgaven at sørge for implementering af de valgte modeller og metoder. Imidlertid er der gode grunde til at være skeptisk overfor denne model for vidensbaseret og ledelse af pædagogisk arbejde (Ahrenkiel, Nielsen, Schmidt, Sommer, & Warring, 2012; Togsverd, 2015). I pædagogisk arbejde er der altid tale om samspil. Børn responderer i reglen på pædagogens initiativer og udspil på uforudsigelige måder og aktiviteter må justeres og planlægges om, for at pædagogikken kan siges at være pædagogisk (Rothuizen & Togsverd, 2015; Togsverd & Rothuizen, 2016). Samtidig vrimer det levede liv i daginstitutioner med situationer hvor børn og voksne er sammen om liv, udvikling og leg i mellemrummene mellem planlagte pædagogiske aktiviteter. Når pædagogen er i stand til at tolke situationen, omsætte pædagogiske værdier, se bort fra egne umiddelbare indskydelser og forholde sig til det planlagte på relevante måder, er der altså også viden i spil, bl.a. i form af pædagogisk takt (Manen, 2015; Rothuizen & Togsverd, 2015; Togsverd & Rothuizen, 2016). Denne viden både kan og bør kultiveres og ekspliciteres når det pædagogiske arbejde skal udvikles og kvalificeres med henblik på den videre planlægning og organisering af det pædagogiske arbejde. Pædagogers viden og vidensarbejde i relation til det pædagogiske i det ikke-planlagte er altså relevant at forstå og beskrive for at forstå og kvalificere professionsudøvelsen. Men den er også central at understøtte og kvalificere i den pædagogisk-faglige ledelse og en intelligent styring af pædagogikken, om respekterer, understøtter og udvikler det pædagogiske.

Projektet sigter på at udvikle viden om og tilgange til at arbejde med, kultivere og kommunikere om pædagogisk kvalitet og ledelse ved at fokusere på det ikke-planlagte og den viden pædagoger bringer i

spil som et (konstant) opmærksomhedsområde i den pædagogiske kultur og ledelsen af den. Den norske professor i pædagogik, Lars Løvlie udtrykker det sådan at den pædagogiske tænkning er tvunget til at gøre sin praksis gennemsigtig for sig selv, det vil sige, for de som er deltagere i den pædagogiske praksis (Løvlie, 2015, p. 6). Ambitionen er således at bidrage til pædagogprofessionens vidensgrundlag og praksisudvikling med viden om og sprog for ikke-planlagte sider af daginstitutionspædagogikken, samt tilgange og begreber til intelligent ledelse og styring af pædagogikken. Denne viden tænkes at kunne supplere politiske bestræbelser på at vidensbasere daginstitutionspædagogik ved at kvalificere tilgange til vidensbasering, der tager udgangspunkt i professionens viden og pædagogikkens kompleksitet.

Konkret udvikler projektet viden om tre ligestillede dimensioner:

- Den pædagogiske ledelsesopgave. Hvad er det for ledelsesmæssige pejlemærker og opgaver der kommer i fokus, når det ikke-planlagte i daginstitutionspædagogikken skal vidensbaseres og kultiveres?
- Pædagogen som vidensarbejder. Hvad er det for en viden, pædagogen bringer i spil i det ikke-planlagte? Hvordan kan pædagogen selv udfylde rollen som vidensudvikler og vidensbruger mellem generel, abstraheret viden og situationel, tilstedeværelsesorienteret viden?
- Det pædagogiske i det ikke-planlagte. Hvordan kan det ikke-planlagte siges at være pædagogisk? Og hvad udpeger pædagoger selv som pædagogisk, når de bliver bedt om at beskrive det?

Metodisk grundlag

Projektet er eksplorativt og søger viden om en almen pædagogisk problemstilling gennem enkelte detaljerede kvalitative undersøgelser. Der arbejdes med udgangspunkt i praksisfortællinger (Højholt, 2005; Mørch, 2008; Togsverd & Ørskov, 2010), som udlægges og undersøges i et videnskabeligt netværk (Ramian, 2014), bestående af pædagoger, ledere og forskere som arbejder sammen om at udforske en central pædagogisk problematik: Nemlig: hvad er det pædagogiske i daginstitutionen i grunden? Hvordan beskriver de, der praktiserer pædagogik (nemlig pædagogerne) det pædagogiske? Og hvordan kan man ledelsesmæssigt understøtte og kultivere pædagogik og pædagogisk viden. Projektet sigter at forstå og beskrive ”det pædagogiske” og ”pædagogisk ledelse” *indefra* og det vil sige: sådan som det tager sig ud i det levede livs mylder og praksis. Den metodologiske og teoretiske tilgang er således handlingsvidenskabelig og fænomenologisk; ”researching lived experience” (Manen, 2014) med henblik på at opnå nye forståelser og begrebsætninger af en almenpædagogisk tematik.

Organisering: Samarbejdspartnere og projektdeltagere

Projektet ledes af en forskergruppe fra VIA UC, bestående af lektor Stephan Weise, Lektor Hanne Heede Jørgensen, lektor og phd. Jan Jaap Rothuizen og lektor og phd Line Togsverd. Sidstnævnte er projektleder.

Projektet laves i samarbejde mellem VIA UC og 5 daginstitutioner, deres ledere og pædagoger. Udgangspunktet for projektet er at forskere, ledere og pædagoger mødes i fortælleværksteder i de 5 institutioner omkring fælles undersøgelser og udforskninger af pædagogernes fortællinger. I projektet fungerer de deltagende pædagoger og ledere som medforskere, der bidrager med at generere empirisk materiale, ligesom pædagoger og ledere i såvel projektet som baggrundsgruppen, tænkes at være aktive i udviklingen af begreber og formidling af projektets viden og tilgange.

Pædagogerne deltager i fortællerværkstederne og deltager med deres fortællinger fra praksis. De *pædagogiske ledere* indgår i et netværk, der tematiserer og udvikler viden og praksis i relation til pædagogisk ledelse og har derudover til opgave at udvikle tilgange til hvordan den lokale viden bringes i spil og bliver et anliggende for hele institutionen. Hovedspørgsmålene i ledernetværket handler således om den pædagogiske ledelsesopgave, om at beskrive, udvikle og kvalificere denne. *Forskerne fra VIA UC* er understøttende i forhold til metodiske, praktiske og etiske spørgsmål der melder sig i forhold til at forske i egen praksis, men også i forhold til erfaringer og indsigter med at være vidensmedarbejder. De indgår desuden som ledere og facilitatorer og har ansvar for forsknings- og udviklingsarbejdets teoriudvikling, metodologi og formidling. Sigtet med projektet er ikke først og fremmest at kvalificere og udvikle de institutioner, som er medforskere i projektet, men gennem disse institutioner og pædagoger at få indblik i nogle mere almene relationer mellem viden, styring og pædagogik.

Projektet forankres forskningsmæssigt i flere interne og eksterne miljøer, som sikrer projektets forskningsmæssige kvalitet og almene relevans:

Projektet følges først og fremmest af en baggrundsgruppe bestående af pædagoger og ledere, samt fagkonsulenter fra forvaltning og BUPL i Viborg og Østjylland. Denne gruppe inddrages løbende i undersøgelser og drøftelser af praksisfortællinger, begrebsætninger og analyser, samt i diskussioner om projektresultaternes relevans for professionen.

I VIA UC forankres projektet i Videncenter for Pædagogik og Kultur, nærmere bestemt det forskningsprogram, som hedder Barndomspædagogik.

Projektet tilknyttes desuden det nyoprettede Center for Daginstitutionsforskning, nærmere bestemt forskere og projektet som arbejder med projekter, der tilsvarende omhandler relationerne mellem pædagogisk hverdagsliv, professionsudøvelse og styring.

Endelig vil projektet trække på forbindelser til og være vært for samlinger med studerende og undervisere på masteruddannelsen i Dagtilbudspædagogik og professionsudvikling, som udbydes i et samarbejde mellem VIA UC og Højskolen i Sørøst i Sydnorge. Projektets forankring i disse forskningsmiljøer giver mulighed for løbende at diskutere, undersøge og fremlægge projektets metoder, teoretiske greb, almene relevans og fund i yderst kvalificerede miljøer.

Formidling

Projektet, dets metoder, tilgange, begreber og resultater formidles løbende i de involverede institutioner, i baggrundsgruppen og ikke mindst i relation til pædagoguddannelsen og til pædagogers efter- og videreuddannelse. Deltagende pædagoger og ledere deltager i formidlingen af projektet, både i relation til workshops og oplæg i regi af BUPL, i pædagoguddannelsen og i arbejdet med skriftlig formidling.

Mere konkret påtænkes følgende formidlingsaktiviteter:

Projektet afsluttes omkring årsskiftet 2016/17 med en projektrapport, hvori projektets forskningsspørgsmål, motivation, metode, teoretiske grundlag og væsentligste fund formidles.

Projektets model for vidensbaseret af det ikke-planlagte formidles desuden i et kort inspirationshæfte rettet mod pædagoger og ledere.

Projektet formidles desuden ved 3 oplæg/workshops rundt omkring i Danmark, som afholdes i regi af BUPL

Der laves en artikel henvendt til pædagogprofessionen selv, men projektet formidles også til det politiske niveau og forvaltningen, dels gennem oplæg, dels gennem en artikel målrettet politiske beslutningstagere – ex. i Danske Kommuner.

Endelig formidles projektet løbende i relation til pædagoguddannelsen, særligt til studerende i dagtilbudsspecialiseringen; i masteruddannelsen i Dagtilbudspædagogik og professionsviden; samt i relation til praktikuddannelsen.

Projektet søges derudover formidlet gennem en artikel til et internationalt forskningstidsskrift. Endelig påtænkes en konference i Århus i foråret 2017 med deltagelse og oplæg fra nationale og internationale forskere, som kan bidrage med indsigter og diskussioner omkring pædagogers professionsudøvelse og vidensgrundlag, samt ledelsen af dette. Sidst men ikke mindst undersøges – i dialog med BUPL – mulighederne for at udarbejde en visuel formidling – eks i form af en kort film til brug på de sociale medier.

Tidsplan

Forår 2015: Pilotprojekt i institutionen Frijsenborgvej (er afviklet og finansieret)

Okt. og dec. 2015: Koordineringsmøder med de deltagende institutioner

Jan. 2016: Opstart gennem en fælles arbejdsdag med fælles oplæg og aktiviteter i netværkene og baggrundsgruppen.

Februar. 2016: Institutionerne arbejder med at lave fortællinger med støtte fra VIA forskere

Slut februar: Fælles møde hvor fortællingerne undersøges med henblik på såvel metodiske og indholdsmæssige tematikker

marts-maj: Lokale fortællinger og undersøgelser fortsættes. Undervejs møder i netværkene: pædagogerne med henblik på at være begrebsudviklende men også om at være vidensarbejdere. Lederne om ledelse af det pædagogiske – konkret og mere alment.

Maj: Fælles undersøgelsesdag for lederne.

Slut juni: Der laves en ”samlede fortællinger” til hver institution, ligesom der i hver institution samles op, fremlægges og diskuteres skitser til fund og konklusioner i såvel institutioner som i baggrundsgruppen

Juni – okt.: Opsamlinger og analyser af projektets empiriske materiale, tilgange og fund, også med baggrundsgruppen

Okt.: Fremlæggelser og diskussioner af fund og konklusioner, institutioner, baggrundsgruppe og forskere

Okt. – dec.: Arbejde med skriftlig formidling samt workshops i BUPL i København og Århus

Foråret 2017: Arbejde med forskningsartikel, oplæg og endelig en konference i Århus med deltagelse og oplæg fra nationale og internationale forskere.

Litteraturliste

Ahrenkiel, A., Nielsen, B. S., Schmidt, L., Sommer, F., & Warring, N. (2012). *Daginstitutionsarbejde og pædagogisk faglighed* (1. udgave). Frederiksberg: Frydenlund.

Højholt, C. (2005). *Forældresamarbejde: forskning i fællesskab*. Dansk Psykologisk Forlag.

Løvlie, L. (2015). Herbart om opdragelse, formbarhet og takt. *Nordisk Tidsskrift for Pædagogikk Og Kritik*, 1(1), 1–11.

Manen, M. von. (2014). *Phenomenology of practice. Meaning-giving methods in phenomenological research and writing*. Walnut Creek, California: Left Coast Press.

Manen, M. von. (2015). *Pedagogical tact: knowing what to do when you don't know what to do*. Walnut Creek, California: Left Coast Press.

Mørch, S. I. (2008). *Pædagogiske praksisfortællinger*. (S. I. Mørch, Ed.). Århus: Academica.

Ramian, K. (2014). *PraksisBaseret Forskning*. Århus. Retrieved from [http://knudramian.pbworks.com/w/file/attach/79925792/Praksisforskning 2014 v2.pdf](http://knudramian.pbworks.com/w/file/attach/79925792/Praksisforskning%202014%20v2.pdf)

Rothuizen, J. J., & Togsverd, L. (2015). Pædagogik, ballade og ræsonnementer. In B. S. Hensum, M. Pettersvold, & S. Østrem (Eds.), *Profesjon og kritikk*. Oslo.

- Togsverd, L. (2015). *Da kvaliteten kom til småbørnsinstitutionerne*. Forskerskolen for Livslang Læring, Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde Universitet.
- Togsverd, L., & Rothuizen, J. J. (2016). *Pædagogiske ballader*. København: Samfundslitteratur.
- Togsverd, L., & Ørskov, K. (2010). Udvikling af professionsrelevant viden i fællesskab. In P. M. Pedersen & B. Fogen (Eds.), *Nye tendenser i pædagogisk udviklingsarbejde*. Viborg: Via System.

Resumé af beskrivelsen

Projektet sigter på at udvikle viden om og tilgange til at arbejde med, kultivere og kommunikere om pædagogisk kvalitet og ledelse ved at fokusere på det ikke-planlagte og den viden pædagoger bringer i spil som et (konstant) opmærksomhedsområde i den pædagogiske kultur og ledelsen af den. Den norske professor i pædagogik, Lars Løvlie udtrykker det sådan at den pædagogiske tænkning er tvunget til at gøre sin praksis gennemsigtig for sig selv, det vil sige, for de som er deltagere i den pædagogiske praksis (Løvlie, 2015, p. 6). Ambitionen er således at bidrage til pædagogprofessionens vidensgrundlag og praksisudvikling med viden om og sprog for ikke-planlagte sider af daginstitutionspædagogikken, samt tilgange og begreber til intelligent ledelse og styring af pædagogikken. Denne viden tænkes at kunne supplere politiske bestræbelser på at vidensbasere daginstitutionspædagogik ved at kvalificere tilgange til vidensbaseret, der tager udgangspunkt i professionens viden og pædagogikkens kompleksitet.

Projektet er eksplorativt og søger viden om en almen pædagogisk problemstilling gennem enkelte detaljerede kvalitative undersøgelser. Der arbejdes med udgangspunkt i praksisfortællinger (Højholt, 2005; Mørch, 2008; Togsverd & Ørskov, 2010), som udlægges og undersøges i videnskabelige netværk (Ramian, 2014), bestående af pædagoger, ledere og forskere som arbejder sammen om at udforske en central pædagogisk problematik: Nemlig: hvad er det pædagogiske i daginstitutionen i grunden? Hvordan beskriver de, der praktiserer pædagogik (nemlig pædagogerne) det pædagogiske? Hvad er det for en viden, de bringer i spil, når de praktiserer pædagogik? Og hvordan kan man ledelsesmæssigt understøtte og kultivere pædagogik og pædagogisk viden. Projektet sigter at forstå og beskrive ”det pædagogiske” og ”pædagogisk ledelse” *indefra* og det vil sige: sådan som det tager sig ud i det levede livs mylder og praksis. Den metodologiske og teoretiske tilgang er således handlingsvidenskabelig og fænomenologisk; ”researching lived experience” (Manen, 2014) med henblik på at opnå nye forståelser og begrebssætninger af en almenpædagogisk tematik.